

Diplomová práce Jany Šindlerové, Zachycení koordinace v závislostním popisu (se zvláštním zřetelem ke koordinaci nestejných kategorií), FF UK Praha 2007, s. 113
(Posudek vedoucí práce)

0. Úvodem posudku uvádím několik skutečností, které svědčí o autorce jako o samostatné a tvůrčím způsobem uvažující lingvistce: Přestože se ve své diplomové práci zabývá neobyčejně obtížným syntaktickým tématem, dokázala prezentovat své teoretické i empirické výzkumy přesvědčivým způsobem. Nadto prokázala nevšední orientaci v současné generativisticky orientované formální lingvistice, v závislostní gramatice i v syntaxích češtiny. Pracovala s materiálem syntakticky anotovaného závislostního korpusu (Pražským závislostním treebankem) založeným na Funkčním generativním popisu (dále FGP) i s materiálem introspektivním a vyslovila několik jasně formulovaných návrhů k adaptaci zvoleného formálního rámce.

1. Struktura práce

Práce je velmi přehledně strukturována: Vedle Úvodu a technických částí v závěru práce (části 10 – 14) obsahuje 9 kapitol s výstižnými názvy a jasným vnitřním členěním. Práce má všechny náležitosti vyžadované po diplomové práci. Škála prostudované a v práci aplikované literatury je velmi široká (od tradičních českých syntaxí a monografií přes generativní lingvistiku z období posledních 30 – 40 let po práce o anotovaných elektronických korpusech). Na stavbě práce se pozitivně projevuje autorčina obeznamenost s postupy v teoretické a formální lingvistice (vyslovení hypotézy, její testování na datech, modifikace původní hypotézy). Práce vyhovuje i po stránce stylistické, přestože se autorka musela přenést přes některé terminologické obtíže – absenci českých termínů pro různé operace a jevy užívané v různých školách současné generativní lingvistiky. Některé z jejích inovací se nepochybně mohou prosadit i v české terminologii (např. mnohočetná otázka/odpověď, koordinace nestejných kategorií). K několika nepřesným formulacím se vyslovím v odd. 3 posudku.

2. Náplň práce

Ze složité problematiky koordinačních struktur se autorka soustředila na otázky stanovení gramatičnosti/negramatičnosti tzv. nestejných kategorií v rámci jedné predikace, jinak řečeno zkoumá omezení kladená na gramatičnost, resp. přijatelnost členské koordinace. Inspirována generativistickými přístupy zkoumá možnost (spíše nemožnost) koordinace (i) různých argumentových pozic (tj. různých valenčních členů téhož valenčního rámce téhož slovesa), (ii) argumentu (valenčního členu) a adjunktů (volného doplnění), (iii) adjunktů; nejširší pole empirického zkoumání se jí otvírá v rámci (iii), zatímco u (i) a (ii) jde spíše o globální vyloučení koordinačních struktur. Pro účely tohoto výzkumu navrhla autorka jisté modifikace chápání valence oproti FGP. Její návrhy spočívají zejména v následujících bodech: (a) zařazení směrových doplnění (odkud – DIR1, kudy – DIR2, kam – DIR3) mezi argumenty, (b) její pojetí argumentů nesplývá s aktanty, jak jsou chápány ve FGP (pro své účely potřebovala rozdělit pozici konatele (ACT) ve FGP široce chápaného na více argumentů – Agens, Instrument; u pozice patientu (PAT) by jí lépe vyhovovalo jeho členění na předmět zasažený – *maluje koně* a předmět výsledkový – *maluje obrazy*), (c) navrhuje některá přeskupení či doplnění co do repertoáru funktorů ve FGP. Plně souhlasím s autorčinými

náměty v bodě (c); pod tíhou jejích příkladů bych měla souhlasit i s (a) a (b), tam mám ovšem jisté pochybnosti o přijatelnosti jejích návrhů:

Ad (a): Pojetí směrových doplnění jako vždy argumentových (tedy i mimo slovesa pohybu) může po mém soudu vést k ohrožení platnosti pravidla 1 její zásadní hypotézy (s. 67). Věty (1) a (2) (příklady moje) se mi zdají přijatelné:

- (1) Viděl celé široké okolí z rozhledny a dobře.
- (2) Uvažoval o ekologii cestou vlakem a na základě podnětů z přednášky.

Ad (b): Nejsem si jista, zda vyloučení vět (3) a (4) jako nepřijatelných je důsledkem různosti jejich sémantických rolí, resp. u (4) různých predikátorů (podle Karlíka) a ne jejich sémantické nehomogenity (jako v (mých) příkladech (5), (6)):

- (3) * Jan a hůl shodili vázu. (*vylučuje autorka práce*)
- (4) * Maloval obrazy a koně. (*vylučuje Karlík*)
- (5) ? Odbory a Ivanka vyhlásily generální stávkou.
- (6) ? Vyrobili atomovou bombu a špendlík.

Je zřejmé, že tu narážíme na problém, který autorka také legitimně zvažuje: která omezení jsou gramatická a která obsahová.

V části o koordinaci adjunktů (odd. 5.3) přinesla autorka mnoho cenných postřehů i závěrů, a to nejen pro oblast koordinace, ale i pro sémantickou charakteristiku jednotlivých typů adjunktů.

3. Výhrady k práci

Jisté výhrady věcné, které jsem vyslovila v odd. 2 posudku k bodům (a) a (b), nemají povahu výtek k diplomové práci, je to diskuse ke střetávání různých pohledů na formální rámec lingvistické teorie, k níž autorka přistupuje samostatně a originálně.

Formální nepřesnosti:

- S. 11 – „zbylo 27 odpovídajících různých vět“ – odpovídajících čemu?
- S. 13 – „Každý z uzlů zastupuje jedno doplnění“ – i predikát je uzel.
- S. 14 – Valence není jen vlastnost slovesa (i když v této práci jde jen o slovesnou valenci).
- S. 14 – Definice „posouvání“ není přesná (první pozice nechybí, ale je-li jen jedna pozice, je to... atd.).
- S. 15 – Nadpis odd. 2.5 by měl být spíše Způsob zachycení koordinace v PDT.
- S. 60 – Nesrozumitelná formulace „... splňují podmínku omezenosti rozsahu rozvíjených sloves“.
- S. 75 – Dodat, že obr. 15 je navrhovaná struktura pro větu (13).
- S. 79 – V textu je překlep v čísle příkladu, má jít o (23).
- S. 84 – Nejsem si jista, že zavedení poměrně vágního funktoru průvodních okolností by bylo efektivní i jinak než právě pro autorčiny účely.
- S. 98 – Lepší formulace by byla „omezuje zároveň pravidla o **nemožnosti** koordinace aktantů a volných doplnění...“.

4. Hlavní přínos práce

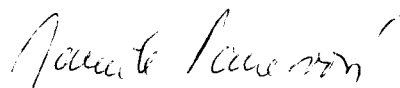
Autorka ve své diplomové práci prokázala, že je do značné míry možné a reálné stanovit pravidla gramatičnosti koordinace nestejných kategorií v rámci tzv. koordinace členské, a to

navzdory jisté skepsi, která k tomuto problému existuje a kterou jsem před časem sdílela. V revidované verzi původní hypotézy (kapitola 6) tato pravidla explicitně stanovila, připojila k nim (v kapitole 7) další faktory, které dílčím způsobem a v nestejně míře ovlivňují přijatelnost koordinované konstrukce. Na základě empirického výzkumu vypracovala autorka Tabulku 1 (s. 92), na jejímž základě lze její výsledky ověřovat. Podala také akceptovatelný návrh, aby tzv. mnohočetné otázky a odpovědi na ně (*Kdy, kam a s kým tam půjdete*) byly generovány jako koordinace větné. Přínosné jsou též autorčiny postřehy o povaze jednotlivých typů adjunktů (např. obecnější povaha funktoru *kdy* – TWHEN v rámci skupiny časových funktorů, podobně i funktoru *jak* – MANN v rámci způsobových funktorů, specifické chování kauzálních funktorů, sdílení sémantických vlastností času a prostoru apod.).

5. Závěr

Výše bylo konstatováno, že předložená diplomová práce **Jany Šindlerové „Zachycení koordinace v závislostním popisu (se zvláštním zřetelem ke koordinaci nestejných kategorií)“** vysoce překračuje běžnou úroveň lingvisticky orientovaných diplomových prací a že přináší výsledky, které jsou v dalším vývoji FGP a anotačního schématu nepřehlédnutelné. Doporučuji ji proto k obhajobě a domnívám se, že může být uznána i jako práce rigorózní.

V Praze 8. května 2007

Prof. PhDr. Jarmila Panevová, DrSc.,
Matematicko-fyzikální fakulta UK
vedoucí práce